

Vurdering av samtykkekompetanse

Ingvild Hjorth Feiring, psykiatrisk sykepleier, ph.d. stipendiat

10.09.25

Kort om

- Selvbestemmelse
- Lovverk
- Vurdering av samtykkekompetanse
- Forskningsstudie om samtykkekompetanse

Autonomi

Selvbestemmelse

Individets frihet til å følge egne mål

Autonomi

Selvbestemmelse

Individets frihet til å følge egne mål

rettsprinsipp

Grunnlag for
helsehjelp

Autonomi

Velgjørenhetsprinsippet

Forutsetning for selvbestemmelse/det informerte samtykket

Informert

Frivillighet

Forstår hva det innebærer

Informasjonsplikt

Påvirkning

Vurdering

Lovverk

- Pasient- og brukerrettighetsloven regulerer samtykke til helsehjelp.
- Kriterium for å gi helsehjelp uten samtykke.
 - Lov om psykisk helsevern
 - Pasient- og brukerrettighetsloven kapittel 4A (somatisk helsehjelp)

§ 4-3. Hvem som har samtykkekompetanse

Samtykkekompetansen kan bortfalle helt eller delvis dersom pasienten på grunn av fysiske eller psykiske forstyrrelser, senil demens eller psykisk utviklingshemming åpenbart ikke er i stand til å forstå hva samtykket omfatter.

Den som yter helsehjelp avgjør om pasienten mangler kompetanse til å samtykke etter annet ledd. Helsepersonellet skal ut fra pasientens alder, psykiske tilstand, modenhet og erfaringsbakgrunn legge forholdene best mulig til rette for at pasienten selv kan samtykke til helsehjelp

Lov om pasient- og brukerrettigheter (pasient- og brukerrettighetsloven)

Vurdering av samtykkekompetanse

ULIKE TILNÆRMINGER TIL VURDERINGEN

- Status approach
- Outcome approach
- Functional approach

FIRE KRITERIER

- Forstå
- Anerkjenne
- Resonnere
- Valg

RELASJONELL MODELL

- Relasjoner
- Kontekst

Spørsmål for å vurdere pasientens evne til å forstå sin helsetilstand og det som foreslås av helsehjelp:

- Hva tenker du om din situasjon/tilstand?
- Hvilke muligheter finnes i din situasjon/for din tilstand?
- Hva tenker du om nytten av behandling og sannsynligheten for at behandling vil hjelpe deg?
- Hva er risiko ved behandlingen og hva er sannsynligheten for at du kan få bivirkninger eller et uønsket resultat?
- Hva tror du vil skje med deg hvis ingenting blir gjort?

Spørsmål tatt fra Pasient og brukerrettighetsloven med kommentarer, Helsedirektoratet s. 90-91

Forstå

Anerkjenne

Resonnere

Valg

Spørsmål for å vurdere pasientens evne til å anerkjenne hvordan denne informasjonen angår hans eller hennes egen situasjon:

- Fortell meg hva du egentlig tenker om din medisinske tilstand.
- Hvorfor tror du legen har anbefalt [navn på behandling eller undersøkelse] for deg?
- Tror du [navn på behandling/undersøkelse] er den beste behandlingen/undersøkelsen for deg?
- Hvorfor eller hvorfor ikke?
- Hva tror du egentlig vil skje med deg hvis du sier ja til denne behandlingen? Hvis du sier nei?

Spørsmål tatt fra Pasient og brukerrettighetsloven med kommentarer, Helsedirektoratet s. 90-91

Forstå

Anerkjenne

Resonnere

Valg

Spørsmål for å vurdere pasientens evne til å resonnerer med denne informasjonen på en måte som er konsistent med fakta og pasientens egne verdier:

- Hvilke faktorer/tema er mest viktig for deg for å kunne ta en beslutning om din behandling? Hva er
- det du tenker på når du vurderer hva du vil?
- Hvordan vurderer du fordelene opp mot ulempene ved behandlingen?
- Stoler du på legen din? Hvorfor eller hvorfor ikke?
- Hva tror du vil skje med deg nå?

Spørsmål tatt fra Pasient og brukerrettighetsloven med kommentarer, Helsedirektoratet s. 90-91

Forstå

Anerkjenne

Resonnere

Valg

Spørsmål for å vurdere pasientens evne til å kommunisere og uttrykke et valg klart:

- Du har fått mye informasjon om din tilstand. Har du bestemt deg for hvilke behandling som er best for
- deg akkurat nå?
- Vi har diskutert flere ulike alternativ, hva ønsker du å gjøre?

Forstå

Anerkjenne

Resonnere

Valg

Spørsmål tatt fra Pasient og brukerrettighetsloven med kommentarer, Helsedirektoratet s. 90-91

§ 4-3. Hvem som har samtykkekompetanse

Samtykkekompetansen kan bortfalle helt eller delvis dersom pasienten **på grunn av fysiske eller psykiske forstyrrelser, senil demens eller psykisk utviklingshemming åpenbart** ikke er i stand til å forstå hva samtykket omfatter.

Den som yter helsehjelp avgjør om pasienten mangler kompetanse til å samtykke etter annet ledd. Helsepersonellet skal ut fra pasientens alder, psykiske tilstand, modenhet og erfaringsbakgrunn legge forholdene best mulig til rette for at pasienten selv kan samtykke til helsehjelp

Lov om pasient- og brukerrettigheter (pasient- og brukerrettighetsloven)

§ 4-3. Hvem som har samtykkekompetanse

Samtykkekompetansen kan bortfalle helt eller delvis dersom pasienten på grunn av fysiske eller psykiske forstyrrelser, senil demens eller psykisk utviklingshemming åpenbart ikke er i stand til å forstå hva samtykket omfatter.

Den som yter helsehjelp avgjør om pasienten mangler kompetanse til å samtykke etter annet ledd. Helsepersonellet skal ut fra pasientens alder, psykiske tilstand, modenhet og erfaringsbakgrunn legge forholdene best mulig til rette for at pasienten selv kan samtykke til helsehjelp

Lov om pasient- og brukerrettigheter (pasient- og brukerrettighetsloven)

§ 4-3. Hvem som har samtykkekompetanse

Samtykkekompetansen kan bortfalle helt eller delvis dersom pasienten på grunn av fysiske eller psykiske forstyrrelser, senil demens eller psykisk utviklingshemming åpenbart ikke er i stand til å forstå hva samtykket omfatter.

Den som yter helsehjelp avgjør om pasienten mangler kompetanse til å samtykke etter annet ledd. Helsepersonellet skal ut fra pasientens alder, psykiske tilstand, modenhet og erfaringsbakgrunn **legge forholdene best mulig til rette for at pasienten selv kan samtykke til helsehjelp**

Lov om pasient- og brukerrettigheter (pasient- og brukerrettighetsloven)

§ 4-6. Om pasienter over 18 år som ikke har samtykkekompetanse

Dersom en pasient over 18 år ikke har samtykkekompetanse etter § 4-3 annet ledd, kan den som yter helsehjelp, ta avgjørelse om helsehjelp som er av lite inngripende karakter med hensyn til omfang og varighet.

Helsehjelp som innebærer et alvorlig inngrep for pasienten, kan gis dersom det anses å være i pasientens interesse, og det er sannsynlig at pasienten ville ha gitt tillatelse til slik hjelp.

Lov om pasient- og brukerrettigheter (pasient- og brukerrettighetsloven)

Menneskerettigheter- CRPD

United Nations

- Fremmer likeverd og rett til selvbestemmelse for personer med nedsatt funksjonsevne
- Fra en medisinsk til en relasjonell forståelse
- Rettslig handleevne på lik linje med andre, på alle livets områder
- Støtte for å utøve denne retten

Hva skal vi finne svar på med forskningen?

- Hvordan er samtykkekompetanse og vurderingen av denne beskrevet lovverk og retningslinjer?
- Hvordan forstår helsepersonell konseptet samtykkekompetanse? Er det noen utfordringer? Når vurderes det og i hvilke situasjoner?
- Hvordan forstår personer med demens og pårørende konseptet?

Takk for oppmerksomheten!

Ingvild Hjorth Feiring

Ingvild.Hjorth.Feiring@sykehuset-innlandet.no

www.AFS-SI.no